

Vanonder het mos

In den Wäldern sind Dinge, über die nachzudenken, man jahrelang im Moos liegen könnte. (Franz Kafka)

Laat je in deze rubriek verwonderen door grappige, indrukwekkende en leerrijke boswaarheden uit het verleden. Eigen bijdragen en ideeën zijn steeds welkom op het redactieadres!

Cryptogamen in archieven

HANS BAETÉ, Hogeschool Gent

Cryptogamen doen 'het' verborgen (< Grieks: kryptos = verborgen; gameein = huwen). Ze planten zich voort zonder dat kernen van gekiemde pollen zich een weg banen naar eicellen in vruchtbeginsels om zaden te vormen.

In tegenstelling tot de zaadplanten vormen cryptogamen geen hechte, 'monofyletische' groep, maar een allegaartje van diverse komaf. Ze omvatten zowel algen, varens, wolfsklauwen, mossen, korstmossen als fungi. Bijgevolg klasseren de Jomme Dockxen van de biologie ze in meerdere afdelingen, stammen of rijken.

Sommige cryptogamen durven wel eens gedijen in minder goed onderhouden kelderarchieven (Figuur 1). Maar in het Ieperse Stadsarchief lijken ze zich te beperken tot gedroogde exemplaren in de dikke boeken van legerarts G.D. Westendorp en apotheker Ch. Becuwe. Plantenkennis werd in die tijd dan ook aanzien als waardevolle intellectuele bagage voor professionelen uit de medische sector.

Omstreeks 1860 was de heer Westendorp lid van een *Société des Beaux-Arts* die zich ontfermde zich over het Ieperse

Figuur 1: Cryptogamie in een kelderarchief met oude tijdschriften.

Figuur 2: Gewoon appelmos in het Ieperse stadsarchief.

Stadmuseum. Volgens een artikel in het blad *L'Opinion* uit 1866 waren daar zowel schilderijen, sculpturen, vissen, reptielen, insecten, hout, marmer, apen als meubelen te zien. Maar ook gedroogde planten en cryptogamen werden er gekoesterd, tentoongesteld en geraadpleegd: *en pénétrant dans la première salle, l'un des premiers objets que l'on aperçoit est un herbier phanérogamique en huit volumes, formant la flore des environs d'Ypres, par M. Becuwe, et un herbier par M. Westendorp, médecin militaire.*

De etiketten in de boeken van Becuwe vermelden evenwel enkel soortnamen en geen vindplaatsen. Bovendien bevat deze collectie vermoedelijk geïntroduceerde planten als *Artemisia abrotanum* en wolfskers, wat kan worden gekoppeld aan het gebruik van dergelijke herbaria als referentie voor het identificeren van medicinale en giftige soorten.

Het is dan ook onduidelijk in hoeverre de acht volumes van Becuwe een beeld geven van de spontane flora in de streek rond Ieper. Niettemin zijn de specimina van klokjesgentiaan, beenbreek en waterdriehblad verenigbaar met kennis over natte heidevegetaties in deze regio (zie bijvoorbeeld het herbarium van Aimé MacLeod en het werk van Jean Massart).

Deel 3 van het herbarium van Westendorp is beter gedocumenteerd. Op het etiket bij Grote wolfsklauw lezen we: *commun dans les bois à Zillebeke, Gheluveit, Hollebeke*. Met andere woorden: grote wolfsklauw was een algemene verschijning in de negentiende-eeuwse bossen ten oosten van Ieper. Naar vindplaatsen van stekende wolfsklauw kunnen we echter alleen maar raden. Het etiket bij deze soort vermeldt immers enkel de soortnaam. Het vel met gewoon appelmos (*Bartramia vulgaris* = *Bartramia pomiformis*, Figuur 2) is dan weer wel van bijkomende gegevens voor-

Boorzagerij Log-ic

Verzagen van boomstammen tot planken, kepers of balken

Bij u thuis, in het bos of op de werf

Werverbos, 24—2930 Brasschaat

Tel.: 0475 / 703.254 - Fax: 03 / 295.39.52

E-mail: zagerij@log-ic.be

Website: www.log-ic.be

Figuur 3: Korstmos op ijzerzandsteen uit dennenbos te Geluveld-Hollebeke.

zien: trouvé par Mr. Wallays sur les bords des bois sablonneux à Westoutre & Kemmel.

Opmerkelijk is het blad met een korstmos op een (zwaar) stuk ijzerzandsteen. Het etiket identificeert het organisme als *Lecidea immersa* en vermeldt als vindplaats: dans le bois de sapin à Gheluvelt, Hollebeke (Figuur 3). Mogelijk gaat het hier om *Clauzadea immersa*, maar controle is nodig.

De cryptogamen van Westendorp waren goed bekend bij Jean Kickx II. In zijn tweedelige *Flore Cryptogamique des Flandres* (betreffende Oost- en West-Vlaanderen) verwijst hij meermaals naar de specimens van Westendorp en Wallays. Bij een passage over grote wolfsklauw lezen we bijvoorbeeld: *West. Herb. Crypt. Belg. Fasc. 1, n° 7* (Fasc. = fascicule = boekdeel). Deze wolfsklauw zit dus blijkbaar niet enkel in boek nummer 3. Bovendien verwijst Kickx naar een vlakke wolfsklauw in een 23ste deel...

In het Ieperse stadsarchief werden tot dusver enkel de boeken 2 en 3 van Westendorp teruggevonden. Er is dus nog heel wat speur- en identificatiewerk aan de winkel! ■

Meer info: hans.baete@hogent.be

LANDMAX BVBA
MEER DAN BOSBEHEER

STUDIEBUREAU
BOSBEHEER
HOUTVERKOOP
BOS- EN NATUURBEHEERWERKEN

VOOR MEER INFORMATIE CONTACTEER:
SANDER JANSSENS: 0475 91 45 88, SANDER.JANSSENS@LANDMAX.BE
RAF KEMPEN: 0493 61 88 69, RAF.KEMPEN@LANDMAX.BE

Een nieuwe
frisse wind.